Adalet Timsali

Hz.ÖMER

Radiyallahu Anhu

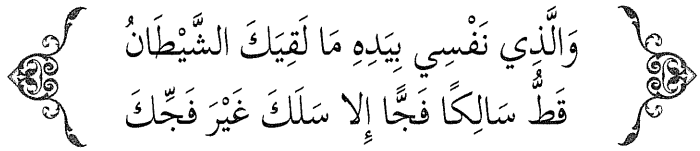
وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ مَا لَقِيَكَ الشَّيْطَانُ قَطُّ سَالِكًا فَجًّا إِلا سَلَكَ غَيْرَ فَجِّكَ

"(Ey Ömer!) Nefsim kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki şeytan sana bir yolda rastlarsa, mutlaka yolunu değiştirip başka bir yola sapar."

(Buhârî, *Fezâilü'l-Ashâb*, 9)

"Herhangi bir sünneti uygulamada mutedil davranmak, herhangi bir bidatle amel etme konusunda gayretli davranmaktan daha hayırlıdır."

Hz. Ömer (ra)

(el-Meydânî, *Mecmaü'l-Emsâl*, II, 534)

Adı	Ömer b. Hattab
Anlamı	Ömür sürme ve yaşama
Künyesi	Ebû Abdullah/*Abdulah'ın babası*
Lakabı	Farûk/*Hak ile batılı birbirinden ayıran*
Baba Adı	Hattab b. Nüfeyl
Anne Adı	Hanteme bint Hişam
Kabilesi	Adiyyoğulları/Mekke
Doğum Yeri	Mekke
Doğum Yılı	N. Öncesi, 27/ Miladî, 584
İslam'a Girişi	Nübüvvetin 6. yılı
Sohbet Süresi	17 yıl
Rivayeti	539
Savaşları	Bedir, Uhud, Hendek başta olmak üzere tüm gazveler ve birkaç seriyye
Görevleri	Halifelik
Vefat Yeri	Hücre-i Saâdet/Medine
Vefat Yılı	Hicrî, 26 Zilhicce 23 Miladî, 3 Kasım 644
Vefat Yaşı	61

Adalet Timsali
HZ. ÖMER B. HATTÂB
(Radiyallahu Anhu)

Rabbimize ne kadar hamd etsek azdır. Karaman'da Bera b. Mâlik dedik; Konya'da Bera'ların da hayran olduğu bir sahâbî olan Hz. Ömer (ra) diyoruz. Elhamdullillah ki onları anıyoruz, onları anlamaya çalışıyoruz, onları seviyoruz. Başka dertlerimiz, davalarımız da olabilirdi; ama Allah (cc) bu güzel işe bizi sevk etti, bizi sevmeye çalışanlardan etti. Değil mi sevgi kurtuluştur, değil mi ki yolumuzun yegâne rehberi olan Efendimiz (sas): "**Kişi sevdiği ile beraberdir**" [1] demiştir; biz de yeterli olmasa bile Allah (cc) biliyor ya sevmeye çalışıyoruz. Rabbim sevgi iddialarımızın altını doldurmayı bizlere nasip eylesin, sadece sözde bırakmasın özlerimize hayatlarımıza sirayet ettirsin inşallah...

Hz. Ömer ve Konya

82 İl 82 Sahâbî dedik yola çıktık, 10. programımızı Konya'da icra ediyoruz.

Konya için sahâbî efendimizi seçerken de şu noktalara dikkat ettik:

Konya yüzölçümü olarak yurdumuzun en büyük ilidir, kadîm bir tarihi olan Anadolu'nun en eski bir yerleşim yerlerinden biridir. Ayrıca Hz. Ömer (ra) döneminde buraya İslâm elçileri gelmiştir, üstelik burası Emeviler devrinden beri hep İslâm şehri olmuş; onlarca yüzlerce âlim, salih ve şehit yetiştirmiştir.[2] O halde burada öyle bir isim anlatılmalıdır ki Konya'nın bu mümtaz özelliklerine uygun olsun. Bu vesile ile İslâm'ın yüz akı olan, ikinci

[1] Buhârî, *Edeb*, 96; Müslim, *Birr*, 165.
[2] Bkz. Tuncer Baykara, "Konya", *DİA*, XXVI, 182-187.

halife, Efendimiz'in (sas) solunun adamı ve yaşadığımız dünyada o ruha çok muhtaç olduğumuz bir ismi seçelim dedik; bu vesile ile Hz. Ömer (ra) dedik. Allah anlamayı, kavramayı, o ruhu taşımayı ve temsil etmeyi hepimize nasip eylesin.

Hz. Ömer'i (ra) Anlatmak Kolay mı?

Hz. Ömer'i (ra) anlamak/anlatmak kolay olmadığı gibi, her şeyden öte o ruhu yeniden diriltmek de gerçekten zor bir iş...

Hz. Ömer (ra) dediğiniz zaman Cahiliye'de geçen 33 yıllık samimi bir hayat demiş olursunuz. "**Allah'ım! İki Ömer'den** (Ömer b. Hattab ve Amr b. Hişâm) **biri ile Sen İslâm'ı aziz kıl, güçlendir**" demişti.[3]

Hz. Ömer (ra) dediğiniz zaman İslâm yolunda geçen 28 yıllık bir hayat demiş olursunuz. O hayat öyle bir hayattı ki 6 yıl geç gelmişti; ama o geç kalışını basamakları ikişer ikişer çıkarak arayı kapatmış, geç kalmasına rağmen Efendimiz'in (sas) soluna geçmiş, o makamın hakkını ödemiş, hep Efendimiz'i (sas) kendinden razı etmişti. Ne kadar Cahiliye yolunda gayret etmiş, mücadele vermişti ise daha fazlasını İslâm için vermiş, hayatının boşa geçen zamanlarının kefaretini ödemiş biri idi.

Hz. Ömer (ra) dediğiniz zaman 2,5 yıl Hz. Ebû Bekir'in (ra) hilafet günlerinde nasıl halifeye vezir olunur, bunu hayatı ile göstermiş biri demiş olursunuz. Ridde olaylarında, Kur'ân'ın mushaf haline getirilmesinde, fetih hareketlerinde her hayırlı işte öncü olan biri demiş olursunuz.

Hz. Ömer (ra) dediğiniz zaman 10,5 yıl hilafet günlerinde adalet, izzet, fetih adına çok şey söylemiş olursunuz. O öyle bir yönetim tarzı ortaya koymuştu ki değil sadece dostları düşmanları bile kendisine hayran bırakmış, her işi ile her adımı ile İslâm'ın en büyük mucizesinin insan yetiştirme olduğunu âleme göstermiş: *"Mucize istersen eğer İslâm'dan önce Ömer, İslâm'dan sonra Ömer"* dedirtmiştir.

[3] Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, II, 95; Hâkim, *el-Müstedrek*, III, 83.

İşte böyle bir şahsiyet olan Hz. Ömer'i (ra) anlatmak gerçekten kolay değildir. Neyi anlatacak neyi anlatmayacaksınız? Neyi öne çıkarıp, neyi geri bırakacaksınız? Hayatının tamamını anlatmak mümkün olmayacağı için acaba sadece Hz. Ömer (ra)'in devlet idaresini mi anlatsak... Yoksa onun hilafet günlerinde zirvelere çıkan fetih hareketlerini mi anlatsak... Yoksa onun sosyal ve kültürel hayattaki ilklerini, yeniliklerini mi anlatsak... Yoksa dini sahada her biri bizim için çok önemli olan içtihad ve görüşlerini mi anlatsak... Onun dostları ile olan ilişkilerini mi, düşmanları ile olan münasebetlerini mi anlatsak... Ve daha neler neler... Bahse konu olan şahsiyet İslâm'ın yüz akı olan bir kamet olunca konu seçmek de kolay olmuyor... ...

Hz. Ömer (ra) Hakkında Doğru Bildiğimiz Yanlışlar

Nihayetinde şunda karar kıldık: *Adalet Timsali Hz. Ömer (ra) hakkında doğru bildiğimiz yanlışlar...* Böyle yanlışlar mı var? Ne yazık ki birçok İslâm şahsiyeti hakkında olduğu gibi Hz. Ömer (ra) hakkında da bazı yanlış bilgi ve kanaatlerimiz var.

Nedir peki Hz. Ömer (ra) hakkında doğru bildiğimiz yanlışlar? Bu konuyu şu beş başlık altında değerlendirebiliriz:

1. *Hz. Ömer (ra), gerçekten kendi elleri ile kız çocuğunu toprağa gömdü mü?*
2. *Hz. Ömer (ra), gerçekten kırkıncı Müslüman mıydı?*
3. *Hz. Ömer (ra), gerçekten Efendimiz'i (sas) öldürmek için çıktığı yolda mı dirildi, iman etti?*
4. *Hz. Ömer (ra), gerçekten İslâmî sahada istediği gibi maslahatı önceleyen bir duruş mu ortaya koydu?*
5. *Hz. Ömer (ra), gerçekten sadece celâl sıfatının sahibi biri miydi?*

Buyurun bu maddeleri birer birer ele alalım.

1- Hz. Ömer (ra), Gerçekten Kendi Elleri İle Kız Çocuğunu Toprağa Gömdü mü?

Hz. Ömer'in (ra) İslâm öncesi hayatı anlatılırken en fazla gündeme getirilen mesele kendi elleri ile kız çocuğunu gömmesidir. Ancak bu konuda kaynak niteliğinde olan eserlerimizin hiçbirinde böyle bir rivayet geçmemektedir. İnsanların dillerinde dolaşan ve bazı kitaplarda zikredilen o rivayetin aslı yoktur. Anlatılan rivayet şudur: Hz. Ömer (ra), bir gün şöyle demiştir: *"Cahiliye hayatı hakkında iki şey aklıma gelince birine güler, birine ağlarım. Güldüğüm şey kendi ellerimizle helvadan put yapar sonra acıkınca o putları yerdik. Ne zaman bu aklıma gelse gülerim. Ağladığım şey ise kız çocuklarımızı dayıya gidiyoruz diye yanımıza alır götürür, şehrin dışında bir yerde kendi ellerimizle toprağa gömerdik. Bunu da ne zaman hatırlasam ağlarım."* [4]

Yine bir gün genç Müslümanlara hilafet günlerinde Cahiliye ile İslâm arasındaki farkları anlatıyor ve diyor ki: *"Biz öyle insanlardık ki kendi ellerimiz ile helvadan putlar yapar sonra acıkınca onları yerdik. Kız çocuklarımızı dayına gidiyoruz diye evden alır, kendi ellerimizle diri diri toprağa gömerdik!"* Bu sözleri duyan gençler, Hz. Ömer'in (ra) hep aklını, anlayışını, ince düşüncelerini bildikleri için: "Ey Mü'minlerin Emiri! Siz bunları nasıl yapabildiniz? Bunları yaparken aklınız yok muydu?" diye sordular. Bu soruya Hz. Ömer (ra) şöyle karşılık verdi: *"Ya Buneyye! İndena aklun, velakin lem tekun indena hidaye/ Ey Oğulcuğum! Aklımız vardı, ama hidayetimiz yoktu."* [5] Hidayet olmadıktan sonra akıl tek başına ne işe yarar. Akıl gözdür, hidayet ise nur, yani ışıktır. Işık olmayınca göz görür mü? Bugün binlerce insanın aklı olmasına rağmen, akılsızca davranmalarının tek bir izahı vardır, o da Hz. Ömer'in (ra) dediği gibi hidayet mahrumiyetidir.

Dolayısı ile Hz. Ömer'in (ra) Cahiliye'ye dair söylediklerinin üzerinden kendi elleri ile kız çocuğunu gömdüğü fikri çıkarılmaz. Kaldı ki bunun çıkarılmayacağına dair elimizde iki delil daha var. Bunlardan ilki; o günün sosyal yapısıdır. O günün sosyal yapısı içerisinde gördüğümüz bir hakikat var ki her Mekkeli doğan kız çocuğunu öldürmüyor, eğer böyle olsaydı nesil

[4] Bkz. Adnan Demircan, *Kızların Gömülerek Öldürülmesi ve Çok Kadınla Evlilik*, s. 35.
[5] el-Bikâî, *Nazmü'd-Dürer fî Tenâsübi'l-Âyi ve's-Süver*, I, 117.

diye bir şey kalmazdı. Genelde ne için öldürüyorlar kız çocuklarını? Bazı aileler başkalarına gelin gitmesinler diye, bazıları savaş ve benzeri durumlarda karşı tarafın eline esir olarak düşüp aile ve kabile onurunu lekelemesinler diye ve bazıları da kendilerine yük olmasınlar diye bazen doğar doğmaz, bazen yürüyecek yaşa gelinceye kadar, bazen 5-8 yaşlarında dayıya gidiyoruz diye kandırılarak diri diri toprağa gömerlerdi. Bunu yapan aileler genelde iktisad bakımından zor durumda olanlardı. Yoksa hali vakti yerinde olan, asalet anlamında belli bir noktada olan aileler çoğu bunu yapmaktan geri dururlardı.[6]

Hz. Ömer (ra)'in ailesine baktığımızda o; Adiyoğulları'ndan, babası Hattab b. Amr çok bilinen biri... Zengin, kültürlü bir aile... Hz. Ömer (ra) okuma-yazma bilenlerden... Ayrıca Dâru'n-Nedve'ye girme yaşı 40 olmasına rağmen [7]Hz. Ömer (ra) 26-27 yaşlarında orada[8] ve bugün dışişleri bakanlığına denk gelen *Sefaret* olarak adlandırılan bir görev icra etmektedir.[9] Dolayısı ile sosyal anlamda Hz. Ömer'in (ra) böyle bir şey yapması pek imkan dahilinde görünmemektedir.

İkinci delil ise şudur: Bugün elimizdeki mevcut ensap kitapları Hz. Ömer'in (sas) gerek Cahiliye döneminde, gerek İslâm döneminde yaptığı tüm evlilikleri ve bu evliliklerden olan tüm çocuklarını bize verirler. Hz. Ömer (ra), tam 10 evlilik yapmış, bu evliliklerden 3 kız, 8 oğlu olmuştur.[10] Bu kızlardan en büyüğü Hafsa validemizdir; onun doğum tarihi ise miladî 604'dür, yani nübüvvetten tam 6 yıl önce doğmuştur.[11] Eğer Hz. Ömer (ra) böyle bir şey yapsaydı, Hz. Hafsa'ya da yapardı. Hz. Hafsa doğduğunda Hz. Ömer (ra) 20 yaşlarında idi. İşte bu bilgiler de gösteriyor ki Hz. Ömer (ra) için kız çocuğunu gömdü iddiası doğru değildir.

---

[6] Bkz. Adnan Demircan, *Kızların Gömülerek Öldürülmesi ve Çok Kadınla Evlilik*, s. 9-44.
[7] İbn Hişâm, *es-Sîre*, I, 132.
[8] Muhammed Emin Yıldırım, *Nebevî Eğitim Modeli, Dârü'l-Erkâm*, s. 51.
[9] el-Mağlus, *Siyer Atlası*, s. 100.
[10] Muhammed Emin Yıldırım, *Hz.Peygamber'in (sas) Albümü*, s. 367-369.
[11] Muhammed Emin Yıldırım, *Hz.Peygamber'in (sas) Albümü*, s. 106-107.

2- Hz. Ömer (ra), Gerçekten Kırkıncı Müslüman mı?

Bugün birçok siyer kitabımızda ne yazık ki bu bilgiyi görmekteyiz: Birincil kaynağı İbn Hişâm'ın *es-Sîre*'sinde olan bu bilgi, eksik bir bilgidir.[12] Malum olduğu üzere, Hz. Ömer (ra) Nübüvvetin 6. yılı Müslüman oldu.[13] Eğer Hz. Ömer'in (ra) 40. Müslüman olduğunu kabul edersek, altı yıl boyunca Müslümanların sadece 39 kişi olduklarını söylemiş oluruz ki bu iddia ise söz konusu yıllarda pek çok sahâbînin Müslüman olduğu gerçeğini görmezlikten gelmemiz demektir.[14] Daha da ötesi bugün yine bazı siyer kitaplarımızda aktarıldığı gibi sanki Efendimiz (sas) bir örgüt mantığı ile çalışmış, gizli saklı bir davet çalışması yapmıştır. Halbuki kaynaklarımızda zikredilen Mekke dönemine ait rivayetleri bütüncül bir okumaya tabi tutarsak görürüz ki Efendimiz (sas) hiçbir zaman gizli bir davet çalışması yürütmemiştir. Onun ilk yıllarda yaptığı *özel davettir*. Yani muhataplarını birer birer belirlemesidir. Özel davette kısmî bir gizlilik olsa da bu bir örgüt mantığı ile yürütülmemiştir. Bunun en büyük delili ilk günlerde başlayan sıkıntılar ve Mekke'nin tamamında tartışılan bu yeni mesajdır. Eğer gizli olsaydı ilk günlerde ailelerin baskıları, tehditleri ve işkenceleri olur muydu? [15]

Efendimiz (sas), nübüvvetin ilk gününden itibaren özel bir davete başlamış çok geçmeden yiğitlerin yetiştirilmesi için bir potaya ihtiyaç duyulmuş, bunun üzerine Hz. Ömer'in (ra) anne tarafından akrabalarından yani dayısının oğlu sayılan Erkâm b. Ebi'l-Erkâm'ın evi bir pota olarak edinilmiş, tam 6 yıl burada davet çalışmaları yürütülmüştür.

Bu davet çalışmalarının neticesinde kazanılan insan sayısı 128'e varmıştır. Hz. Ömer (ra) ile birlikte sayı 129 olmuştur.[16] İbn Hişâm'ın naklettiği 40 sayısını ise şöyle anlamak mümkündür: O gün için *Dâru'l-Erkâm*'da bulunan sahâbî sayısı 39'du; Hz. Ömer (ra) ile birlikte bu sayı 40 oldu; do-

[12] İbn Hişâm, *es-Sîre*, I, 459; İbn Sa'd, *Tabakât*, III, 308.
[13] Belâzürî, *Ensabü'l-Eşraf*, V, 293; İbn Esîr, *Usdü'l-Ğâbe*, IV, 162.
[14] Bkz. Muhammed Emin Yıldırım, *Nebevî Eğitim Modeli Dârü'l-Erkâm*, s. 82, 83.
[15] Bkz. Muhammed Emin Yıldırım, *Nebevî Eğitim Modeli Dârü'l-Erkâm*, s. 65-68.
[16] M. Âsım Köksal, "Hz. Ömer (ra) 40. Müslüman mı?" *İslâm Mecmuası*, sayı: 17, s. 41.

layısı ile Hz. Ömer (ra) o gün Dâru'l-Erkâm'ın 40. talebesi; ama 129. Müslümanıdır.

3- Hz. Ömer (ra), Gerçekten Efendimiz'i (sas) Sadece Öldürmek İçin Çıktığı Yolda mı Dirildi, İman Etti?

Bugün Hz. Ömer'in (ra) nasıl Müslüman olduğunu sorduğunuz zaman hemen hemen herkesin söylediği rivayet şu olacaktır:

Dâru'n-Nedve'de Efendimiz'in (sas) Mekke'de oluşturduğu tesir konuşulurken, Ömer hiddetlenir: *"Öldürelim Muhammed'i! Bu işi de kökten halledelim!"* der. Kılıcını kuşanır nerde olduğunu bilmediği ama duyduğu Safa tepesindeki bir evde O'nu aramaya doğru yola çıkar. Yolda akrabalarından Nu'aym b. Abdullah ile karşılaşır. Nu'aym, Hz. Ömer'in hiddetli halinden bir şeyler olduğunu anlar. O günlerde Müslüman olan Nu'aym, Hz. Ömer'e (ra) nereye gittiğini sorar, aldığı cevap üzerine Efendimiz'i (sas) koruma adına onu bu hareketinden vazgeçirmek için hedefi değiştirir ve o ana kadar Hz. Ömer'in (ra) bilmediği bir şeyi ona söyler: "Sen Muhammed'in peşine düşeceğine, önce enişten ve kız kardeşine bak!" der ve onların Müslüman olduklarını söyler. Hz. Ömer (ra) ilk kez duyduğu bu bilgiyi doğrulatmak için hemen kız kardeşi Fatıma bint Hattab'ın ve eniştesi aynı zamanda amcasının oğlu olan Saîd b. Zeyd'in evine doğru yönelir. Eve yaklaştığında, içeriden bazı sesler geldiğini duyar. O anda da Habbab b. Eret, evin sakinlerine yeni nazil olan Kur'ân ayetlerini okumaktadır. Hz. Ömer (ra) hiddetle kapıyı çarpar ve içeriye girer, Habbab evin bir köşesine saklanır, okunan ayetleri ortadan kaldırırlar. Hz. Ömer (ra), onlara ne okuduklarını sorar, Müslüman olup olmadıklarını sorgular; önce eniştesine, sonra kız kardeşine bir tokat patlatır. Kız kardeşinin ağzından süzülen kan bir anda Ömer'i sakinleştirir ve o anda okuduklarının ne olduğunu sorar. Okunanlar Tâhâ Sûresi'nden birkaç ayettir. Bu ayetler o huzurda tekrar okunur ve Hz. Ömer (ra) imana doğru yürümeye başlar. Tüm bu hadiselere gizlendiği yerden tanık olan Habbab, ortaya çıkar ve: "Vallahi! Ey Ömer! Ben, Resûlullah'ın (sas) senin için dua ettiğini işittim" der. Bunun üzerine, Hz. Ömer (ra), Efendimiz'in

(sas) yerini sorar; Habbab tarif eder ve o da dirilmek için Erkâm'ın evinin yolunu tutar.[17]

Genelde yaygın olarak ifade edilen rivayet budur; ki bu rivayet doğrudur. Başta İbn Hişâm ve İbn Sa'd olmak üzere birçok kaynağımızda da bu rivayet aktarılır. Ancak farklı kaynaklarda Hz. Ömer'in (ra) Müslüman olması değişik şekillerde de rivayet edilir ve bazı tarihçiler bu rivayetlerden birini tercih ederek, diğerini yanlış görürler. Ancak bu doğru bir yaklaşım değildir. İşin aslı Hz. Ömer'in (ra) Müslüman oluş sürecinin üç basamağı vardır. Yukarıda aktarılan rivayet işin üçüncü ve son basamağıdır.Nasıl mı?

İlk olarak Hz. Ömer (ra), nübüvvetin 5. yılı I. Habeşistan hicretine katılmak için hazırlık yapan antlaşmalı köleleri Âmir b. Rebîa ve hanımı Leyla bint Ebî Hasme'nin yanına gelir. Hz. Ömer (ra) bunlara ve kölesi Zinnûre'ye Müslüman oldukları için çok işkence yapmıştır. Onları öyle döver, öyle döverdi ki sonra yorulur biraz ara verir. Ara verince de onlara derdi ki: *"Sanmayın size acıdığım için durdum, yoruldum onun için durdum. Biraz dinleneyim yine başlayacağım sizi dövmeye..."* İşte Âmir ve hanımı Leyla bu işkencelerden bitap düşüp, hicret etmeye karar verince, Hz. Ömer (ra) onların yanına gider. Âmir yoktur o anda evde; Leyla onu karşılar. Hz. Ömer (ra) hazırlıkları görünce: "Bir yere mi gidiyorsunuz?" diye sorar; Leyla da: "İşkencelerinizden bıktık, sizin yüzünüzden çıkıp Habeşistan'a gideceğiz" der. O anda Hz. Ömer (ra) duygulanır, sesi titrer ve der ki: "Gidin Allah yardımcınız olsun!" Leyla, Ömer'in o haline şaşar. Biraz sonra kocası Âmir gelince ona der ki: "Az önce Ömer buradaydı, şöyle şöyle oldu. Ben öyle tahmin ediyorum ki Ömer Müslüman olacak!" Âmir güler ve der ki: "Ömer'in babası Hattab'ın ölmüş eşeği kalkar Müslüman olur, Ömer Müslüman olmaz." Âmir, ümidi kesmiştir. Ama Hz. Ömer'in (ra) gerçekten o gün yüreğine iman tohumu az da olsa düşmüştür. Bu onun imana yürüyüşünün ilk basamağıdır. [18]

Sürecin ikinci basamağı ise şudur: Hz. Ömer (ra) bir gece Kâbe'ye doğru gelirken, Efendimiz'in (sas) orada ibadet ettiğini görür. Gizlice Efendimiz'e (sas) doğru yaklaşır ve ne yaptığını merak eder. O anda Efendimiz

[17] İbn Hişâm, *es-Sîre*, I, 458, 459; İbn Esîr, *el-Kâmil*, II, 85-86; İbn Sa'd, *Tabakât*, III, 308-309.
[18] İbn Hişâm, *es-Sîre*, I, 457, 458.

(sas), Hâkka Sûresi'nden ayetler okumaktadır. Sözün değerini çok iyi bilen Hz. Ömer (ra), içinden *"Bunlar olsa olsa bir şair sözüdür"* diye bir şey geçirir. O anda Efendimiz (sas) Hâkka Sûresi'nin 41. ayetini okuyor: ***"Ve mâ huve bi kavli şairin, kalilen ma tu'minûn/ O bir şair sözü değildir; ne de az iman ediyorsunuz?"*** Bu ayeti duyunca Hz. Ömer (ra) şaşırır, *"Benim içimi mi okuyor bu adam, yoksa o bir kâhin mi?"* der. Bu sırada Efendimiz (sas) bir sonraki ayeti okumaktadır: ***"Ve lâ bi kavli kâhinin, kalilen ma tezekkerûn/ O bir kâhin sözü de değildir ne kadar az düşünüyorsunuz?"*** Bu ayet karşısında bir kez daha sarsılır Hz. Ömer (ra) ve der ki: *"Bu sözler Muhammedin uydurması mı?"* O anda bir sonraki ayeti okur Efendimiz (sas):***"Velev tekavvele aleynâ ba'da-l-ekâvîl, Le-ehaznâ minhu bilyemîn, summe lekata'nâ minhu'l-vetîn/Eğer bu sözleri Muhammed uydurmuş olsaydı onu kıskıvrak yakalardık. Sonra onu can damarından koparırdık!"***[19] Bu ayeti de duyunca Hz. Ömer (ra) daha da sarsılır ve hemen orayı terk eder. Ama günlerce duyduğu o ayetlerin tesiri altında ezilir. İşte bu da ikinci süreçtir. [20]

Bu iki süreci yaşadıktan sonra üçüncü ve son süreç şöyle gelişmiştir: Kız kardeşi Fatıma'nın evinde yaşanan o malum hadisenin akabinde Hz. Ömer (ra), Dârü'l-Erkâm'a doğru yürümüş, evi bulup kapıyı çalmış, içerideki Müslümanlar gelenin Ömer olduğunu duyunca korkuya kapılmışlardı. Hz. Hamza, birkaç gün öncesinde iman etmişti ve o an o evdeydi. Hz. Hamza, korkan sahâbîlere demişti ki: *"Açın kapıyı hayra gelmişse hoş gelmiş, şerre gelmişse kılıcımızla ona gereken cevabı veririz."* Kapı açılmış daha Hz. Ömer (ra) hiçbir şey demeden Efendimiz (sas): **"Gel Ey Hattab'ın oğlu gel!"** demiş Hz. Ömer'i (ra) huzuruna çağırmıştı. Hz. Ömer (ra), gidip huzura oturunca, Efendimiz (sas) hiç kimseye yapmadığı bir şeyi ona yapmıştı. İki yakasından tutarak, silkelemiş ve: **"Müslüman olacağın gün gelmedi mi? Neyi bekliyorsun Allah'ın Ebû Leheb'i andığı gibi seni de kitabında anmasını mı bekliyorsun?"** demişti. O anda Ömer'in ağzından şehadet cümlesi dökülmüş ve Erkâm'ın evi tekbirlerle inlemişti. Hz. Ömer (ra) daha sonra bu olayı

[19] Hakkâ 69/44, 45, 46.
[20] İbn Hacer, *el-İsâbe*, II, 518; İbn Esîr, *Usdü'l-Ğâbe*, IV, 147.

anlatırken diyecekti ki: *"Efendimiz yakamı tutup silkelediğinde imanın yüreğime düştüğünü hissettim."* [21]

Hz. Ömer (ra) orada iman eder etmez, tabiatı gereği diyecekti ki: *"Ya Resûlullah! Ne zamana kadar böyle kapalı kapılar ardında imanımızı saklayacağız. Çıkalım Mekke'nin sokaklarına ve haykıralım imanlarımızı!"* [22] İlk gün ve ilk an iman eder etmez bu heyecan ve bu aşk... Ne dersiniz kaybettiğimiz şey bu değil mi? İman et, ama yat! *Lâ* de, ama hiçbir şey değişmesin hayatında... *İllallah* de; yine hiçbir şey oturmasın hayatına, böyle şey olur mu? Olmadığını söylüyor Hz. Ömer (ra) ve gerçek manada iman edenler...

Efendimiz (sas), iman eder etmez iman yolunda bir şeyler yapmak isteyen Hz. Ömer'e (ra) o gün ve o an kıyamete kadar iftiharla taşıyacağı bir lakap verecekti: **"Sen bugünden sonra Ömerü'l-Farûk'sun!"** diyecektir.[23]

el-Farûk, fark eden, ayıran, kesip koparan... Neyi neyden ayırır farûk... Hakkı batıldan, imanı inkardan, hidayeti dalaletten, adaleti zulümden, hayrı şerden çok net çizgilerle ayıran... Hz. Ömer (ra) o ilk gün aldığı lakaba son güne kadar en ufak bir leke sürmedi, hep hakkın yanında yer aldı, hep hakkı söyledi, hep hakkı memnun etti. Öyle ki şeytanlar onu gördüklerinde yollarını değiştirirlerdi. Çünkü onun yürüdüğü yolda şeytan yürüyemezdi. Bu, Efendimiz'in (sas) onun hakkında söylediği bir sözdü.[24] Bu hadisten yola çıkarak Abdullah b. Mes'ûd ne diyordu: *"Hz. Ömer (ra)'in hilafet günlerinin hepsi sanki Ramazan günleri gibiydi. Nasıl ki Ramazan ayında şeytanlar zincire vurulurdu; Ömer'in hilafet günlerinde de şeytanlar zincirlere vurulmuştu."* [25]

İşte Hz. Ömer (ra)'in Müslüman oluş süreci böyleydi.

---

[21] İbn Esîr, *el-Kâmil,* II, 86; İbn Kesîr, *el-Bidâye,* III, 80, 81.

[22] İbn Esîr, *Usdü'l-Ğâbe,* IV, 150; Ebû Nu'aym, *Delâil,* I, 242.

[23] "Fe semmâni Resûlullah yevmeizin el-fârûka/İşte o gün Resûlullah beni Fârûk diye isimlendirilmişti." İbn Hacer, *el-İsâbe,* II, 1308.

[24] *"Nefsim kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki Ey Ömer! Şeytan sana bir yolda rastlasa, mutlaka yolunu değiştirip başka bir yola sapar."* Buhârî, *Fadâilu'l-Ashâb,* 6; Müslim, *Fezâilü's-Sahâbe,* 22.

[25] İbn Asâkîr, *Tarihu Medineti Dımaşk,* XLIV, 90.

4- Hz. Ömer (ra), gerçekten İslâmî sahada istediği gibi maslahat öncelikli bir duruş mu ortaya koydu?

Ne yazık ki bazı çevreler özellikle bunu söyler ve Hz. Ömer'i (ra) zihin dünyalarında "reformist" gibi düşünür ve onun dinî sahada çok rahat davrandığını iddia ederler. Ancak bu konuda da onun hayatını dikkatlice okunduğunda başta Kur'ân ve Sünnet'e ve o dönemde yaşayan fakîh sahâbîlerin görüşlerine de ne kadar bağlı olduğu görülür. Mesala, Hz. Ömer (ra)'in teravih namazını cemaatle kıldırmaya başlaması, Müellefe-i Kulûb yani kalpleri İslâm'a ısındırmak için zekâttan pay alanların bu paylarını vermeyi durdurması, cenaze namazlarındaki tekbir sayısını dört ile sınırlandırması, gayr-i müslimlerin cizyeleri için çeşitli düzenlemelerde bulunması ve daha birçok alandaki uygulamaları, Kur'ân ve Sünnet'e rağmen bir içtihad değil, onların ruhuna uygun birer adımdı. Şurası bir gerçektir ki o günler Hz. Ömer'in (ra) yerinde Hz. Ebû Bekir de olsaydı aynı şeyler olacaktı. Nübüvvet medresesinde yetişen o yiğitler Efendimiz'den (sas) aldıkları derse göre amel edeceklerdi. Zaten Hz. Ömer'in (ra) Müellefe-i Kulûb'ün paylarını durdurması Hz. Ebû Bekir (ra) döneminde ve onun onayı ile olmuştu.

Hz. Ebû Bekir'in (ra) hilafet günlerinde, Hz. Ömer (ra), Beytü'l-Mal sorumlusudur. O günler zekâttan paylarını almak için gelen Uyeyne b. Hısn ile Akra b. Habis'in paylarını Hz. Ebû Bekir (ra) bir kâğıda yazar ve Hz. Ömer'e (ra) ödemesi için gönderir. Kâğıdı Hz. Ömer'e (ra) uzattıklarında, Hz. Ömer (ra) bu iki zatın yüzüne şöyle bir bakar, ardından o kağıdı yırtıp atar ve: "Size pay vermiyorum" der. Nedenini sorduklarında der ki: "Allah Resûlü ve O'nun halifesi Ebû Bekir bu payları size kalpleriniz ısınsın diye verdi. Ama hâlâ sizin kalpleriniz ısınmadı. Ben de bundan dolayı vermiyorum!" Bu iki şahıs hemen Hz. Ebû Bekir'in yanına dönerler ve Hz. Ömer'i (ra) şikâyet ederler. Hz. Ebû Bekir neden vermediğini öğrendiğinde: "Ömer haklı" der. O anda bu iki şahıs: "Vallahi bilmiyoruz sen misin halife yoksa o mu?" derler. Bu söz tam bir ortalığı karıştırma nedenidir. Kimseler kolay kolay bu sözü kaldıramaz. Ama Hz. Ebû Bekir (ra) büyük bir olgunlukla: *"İn şae'llallahu hüve/ İnşallah o dur halife"* der. [26] Görüldüğü gibi Hz. Ömer'in

[26] İbn Asâkir, *Tarihu Medineti Dimaşk*, IX,194; Ali Muhammed Sallâbi, *Hz. Ömer*, s. 94.

(ra) bu uygulaması Hz. Ebû Bekir tarafından da onaylanmıştır. Dolayısı ile bazı uygulamalara bakarak Hz. Ömer'in (ra) Kur'ân ve Sünnet anlayışının diğer ashâbdan farklı olduğunu söylemek çok doğru bir iddia değildir.

Hz. Ömer (ra) halife olduğu için karşısına gelen yeni meselelerde elbette bazı içtihatları olmuştur. Ancak bir mesele hakkında içtihatta bulunsa ve bu konuda daha sonra bir ayetin veya bir hadisin olduğunu duysa anında görüşünden vazgeçer ve Kur'ân ile Sünnet'e sıkı sıkıya sarılırdı. Bu konuda biri Kur'ân'a bağlılığına, diğeri ise hadise bağlılığına örnek olmak üzere aşağıdaki iki örneği verebiliriz:

Hilafet günleridir; genç Müslümanlar bir şikâyet için onun huzurundadırlar. Gençler diyor ki: "Ya Emire'l-Mü'minîn! Hanımlar mihr oranlarını artırdıkça artırdılar. Birbirleri ile âdeta yarışır gibi davranıyorlar. Biz de bundan dolayı evlenemiyoruz. Hanımları bu konuda uyarsanız da böyle yapmasalar!" Hz. Ömer (ra) gençlerin bu makul taleplerini hoş karşıladı ve o gün Mescid-i Nebevi'de bir hutbe verdi; hutbesinde bu meseleye değindi. O anda hanımlar bölümünden bir ses yükseldi. Seslenen hanım diyordu ki: "Ey Mü'minlerin Emiri! Sen nasıl Allah'ın bize verdiği hakkı bizden esirgiyorsun. Allah Kur'ân'da: ***'Onlara kantar kantar, yüklerle mehir verseniz bile geri almayın...'***[27] demiyor mu?" Bu itiraz karşısında Hz. Ömer'in (ra) tavrı nasıldır? Maslahatı mı konuşmuştur, yoksa anında geri adım atarak bu sözünden vaz mı geçmiştir? Halife, Allah'ın kitabına rağmen konuşmamak için: *"Esabet imraetün ve ahta Ömer/ Kadın isabet etti, Ömer ise hata etti!"* demiş ve kendisini Allah'ın kitabını o kadın kadar bilmemekle kınamıştır. Bu tavır bize çok şey söylemelidir. [28]

Hadis ve Sünnet karşısında tutumuna gelince, bir mesele hakkında eğer Efendimiz (sas) konuşmuşsa Hz. Ömer (ra) anında onu uygulamış, eğer duymamışsa kendi içtihadına uygun hareket etmiştir. Kendi içtihat edip de sonradan Efendimiz'in (sas) o mesele hakkındaki hükmünü duyunca anında geri adım atmış ve Efendimiz'in (sas) dediğini şartlar ne olursa olsun uygulamıştır. Örneğin: Hilafeti günlerinde parmakların diyeti ile alakalı bir

[27] Nisa 4/20.
[28] Ebû Dâvûd, *Nikâh*, 28; Tirmizî, *Nikâh*, 22.

tartışma olmuştu. Efendimiz'den (sas) bu konuda bir şey duymamıştı, kıyas yolu ile bir içtihatta bulunmuş ve her parmağın aynı olmadığından hareketle her parmağın ayrı bir diyetinin olması gerektiğini söylemişti. Başparmak için 15 deve, işaret, orta ve yüzük parmağı için 10 deve, serçe parmak için ise 6 deve diye diyet bedeli belirlemişti. Ama sonra bir sahâbîden duydu ki Efendimiz (sas); tüm parmaklara 10 deve diyet bedeli belirlemiş, artık orada bana göre diye bir söz söylemeden anında bu görüşünden vazgeçmiş ve tüm parmakların diyet bedelinin 10 deve olduğunu söylemişti. [29]

Bunun yanısıra Hz. Ömer (ra)'in bazı konularda ilk olma özelliği taşıyan yeniliklerini de görmemezlikten gelemeyiz. Gerçekten o her alanda Müslümanlara çığır açacak nitelikte miraslar bırakmıştır. Meselâ; hicrî takvim onun bir hediyesidir. Efendimiz'in (sas) temellerini attığı *hisbe* teşkilatı bugünkü ifade ile zabıta teşkilatının düzenlenmesi onun bir adımıdır. Nüfus sayımı yaptırması, İslâm coğrafyalarının sınırlarını tespit ettirmesi, divanlar teşkil ettirmesi hep onun birer adımıdır. İslâm şehirciliği konusunda bugün bile belediyelerimize örnek teşkil edecek adımlar hep onun birer mirasıdır. Hz. Ömer (ra), ordugâh olarak kullanılan yerlerin birer şehir olarak istihdam edilmesini isterdi. Bu manada Basra, Kûfe ve Fustat böyle bir vesile ile kurulmuştu. Bu şehirleri kurarken, yol emniyetini sağlamak için aldığı tedbir ve düzenlemeler, yolların genişliği, evlerin katları ve daha birçok alandaki düzenlemeleri bugünün dünyasına bile çok şey söyler. Meselâ Hz. Ömer (ra), şehri kurmak istediği zaman ilgili bölgenin altı farklı yönlerine birer okçu gönderir, onların bir merkeze oklarını atmalarını isterdi. Okları düştüğü yer şehrin tam ortası olduğu için cami oraya yani merkeze inşa edilir, onun etrafına evler yapılırdı. Yine o bir şehre hastane yapmak istediğinde bir koyun kestirir, onu da altı parçaya ayırır, şehrin altı noktasına gönderirdi. Etin en son koktuğu yere hastaneyi yaptırırdı. [30] Çünkü etin en son koktuğu yer, havanın en güzel olduğu yerdir. Havanın güzel olduğu yer hastaları iyileştireceği için hastane orada yapılır.

[29] Buhârî, *Diyât*, 20,30; Ebû Dâvûd, *Diyât*, 18; eş-Şâfî, *el-Müsned*, II, 110.
[30] el-Kuraşî, *Evveliyyâtü'l-Fârk fi'l-İdâre ve'l-Kadâ*, I, 123-187.

Yukarıda kısaca değinmeye çalıştığımız örnekler ve daha niceleri, Hz. Ömer'in (ra) bereketli yaşamından günümüze miras kalan değerlerdir.

5- Hz. Ömer (ra), Gerçekten Sadece Celâl Sıfatının Sahibi Biri miydi?

Evet, o gerçekten celâl sıfatlı idi. Biz onu hep elinde kılıç, yanlış bir iş yapanın kafasını kesmeye hazır bekleyen biri olarak görürüz. el-Hak böyledir de... Hz. Ömer'in (ra) genel hali budur. Ama celâl sıfatı asla zulme, haksızlığa dönüşmemiş, bilakis Hz. Ömer'in (ra) adı hep adalet ile anılır olmuştur. Peki, celâl sıfatı nasıl olmuştur da zulme değil, hakkaniyete dönüşmüştür.

Hz. Ömer'in (ra) şahsiyetinin üç temel esası vardı. Bunlar, *adalet, kuvvet* ve *rahmet* idi. Adaletin tesisi için kuvvet şarttır. Kuvvet olmazsa, güç olmazsa otorite sağlanmaz, zaafiyet baş gösterebilir. Ancak kuvvetin hemen karşısına rahmet konmazsa, o kuvvet Allah korusun zulme, haksızlığa dönüşebilir. İşte Hz. Ömer (ra) celâl sıfatı ile adalet terazisini hayatında kurarken bir kefesine kuvveti, bir diğer kefesine de rahmeti koydu. Böyle olunca da o adaletin timsali, örneği ve rehberi oldu.

Hatırlanacağı üzere, Hz. Ebû Bekir (ra), kendinden sonra Hz. Ömer'i (ra) halife olarak atamak istediğinde, Ömer'i hep celâl sıfatı ile tanıyan bazı sahâbîler itiraz ettiler. Dediler ki: "Ömer gibi en ufak bir şeye sinirlenen kızan biri nasıl halife olabilir. O halife olursa nasıl adalet tesis edilebilir!" Hz. Ebû Bekir böyle diyenlere karşı şu cevabı veriyordu: *"Siz Ömer'i tanımamışsınız, Ömer öyle biridir ki ondaki rahmet damarı en az kuvvet damarı kadar güçlüdür."* [31] Tabi insanlar bunu o zamanlarda bilmiyorlardı. Hz. Ebû Bekir (ra) vefat edip, hilafet makamına Hz. Ömer (ra) geçince yaptığı o ilk konuşmada şöyle bir cümle kullanıyordu: *"Ey İnsanlar! Ben şimdiye kadar Efendimiz'in ve Ebû Bekir'in elinde çekilmiş bir kılıç gibiydim. Kendimi onların eline vermiştim. Onlar ister beni kullanır, ister beni kınına koyarlardı. Ama şimdi iş başa düştü, bundan böyle ben rahmet ile sizlere muamelede bulunacağım!"* [32]

[31] İbn Esîr, *el-Kâmil*, II, 79.
[32] İbnü'l-Cevzi, *Menâkıbü'l-Ömer*, s. 170.

Öyle de oldu... 10,5 yıllık hilafet günlerinde sadece dostlar değil, düşmanlar bile adaleti, kuvveti ve rahmeti en üst düzeyde ondan gördüler.

Şehadete Doğru

Selmân-ı Farisî onun son haccında Arafât'ta şöyle ağladığını görüyor: *"Vallahi! Halife miyim, sultan mıyım bilemiyorum. Eğer halife isem rahmeti elde edebilirim, eğer sultan isem vay halime..."* [33]

Selmân-ı Farisî bu sözleri duyunca: *"Ömer korkma! Sen haksız yere bir tek dirhem yemedin, haksız yere bir tek dirhem yedirmedin; sen Resûlullah'ın raşid halifesisin"* diyecekti. [34]

Ama Hz. Ömer (ra) Arafat'ta dilinden şu duayı düşürmeyecekti: *"Allah'ım! İslâm coğrafyası genişledi, riayetimin altındaki insanlar çoğaldı, artık ben bu yükü taşıyamıyorum, ne olur beni artık al katına ve beni iki aziz dosta kavuştur."* [35]

Hac dönüşünde bir gün bir rüya gördü. Rüyasında bir horoz etinden bir parça koparıyor ve yiyordu. O günün sabahı, namazın sonrasında cemaate söyleyeceklerini söylüyor, sonra sözü gördüğü rüyaya getiriyor ve diyordu ki: *"Ey Müslümanlar! Ben şöyle bir rüya gördüm. Bunun gerçek tabirini Allah bilir; ama bir manası da şu olsa gerek: Yakın bir zamanda biri beni öldürecek, beni öldürmek isteyen ise Arap değil, Acem olacak."* Bu sözler üzerine mescit bir anda karışacak, orda bulunanlar Hz. Ömer'e (ra) şehirdeki tüm acemleri toplayıp onları cezalandırma teklifinde bulunacaktır. O gün için zaten Medine'de birkaç tane acem köle vardır. Hz. Ömer (ra) tarihe geçecek bir söz söyleyecek: *"İslâm'da fiiliyata dökülmemiş bir şeye suç vermek var mı?"* diyecek, yani günümüz kavramlarıyla ifade edecek olursak: "Düşünceye suç olur mu, potansiyel suç olur mu?" diyecektir. Sonra da diyecek ki: "Siz onu bunu bırakın ben kendime bir dua edeyim, siz o duama amin deyin." Akabinde Hz. Ömer (ra) ellerini kaldırır ve şöyle dua eder: *"Allahümme'r-zuknî*

[33] İbn Sa'd, *Tabakât*, III, 356.
[34] İbn Sa'd, *Tabakât*, III, 356.
[35] İbn Sa'd, *Tabakât*, III, 393.

şehadeten fî sebîlik ve mevten fî beledi Resûlik /Allah'ım bana yolunda şehadeti ve Resûlü'nün şehri Medine'de ölmeyi nasip et!"[36]

İnsanlar 'âmin' dediler; ama kimseler bu duanın nasıl kabul göreceğini bilmiyorlardı. Mü'minlerin annesi Hafsa validemiz ve bazı sahâbîler diyorlardı ki: "Hem Medine'de ölmek hem şehit olmak; olmayacak duaya âmin istemek gibi bir şey...

Bir sabah namazı, Medine'de Peygamber'in mescidinde ve mihrabında, en kutlu bir cemaatin önünde Allah ona şehadet nasip edecekti.[37]

Rabbim ona rahmet eylesin ve yolunda yürümeyi hepimize nasip eylesin.

Hz. Ömer (ra)'in hayatında yanlış bildiğimiz beş husus üzerinden doğruları dile getirmeye çalıştık. Son olarak Hz. Ömer'in (ra), kametini ve kıymetini anlamamız adına Asr-ı Sâadet dünyasından bir hatırayı paylaşmak isteriz.

Eyne Ömer?/Ömer Nerede?

Allah Resûlü (sas) bir gün Mescidi Nebevî'ye girdi ve şöyle dedi: "**Eyne Ebâbekir?/ Ebû Bekir nerede?**" Hz. Ebû Bekir (ra) anında Efendimiz'in (sas) huzuruna geldi, Efendimiz onu sağ tarafına çağırarak: "**Teale bi civarî/ Yanıma gel!**" dedi ve Hz. Ebû Bekir'i sağına aldı. Sonra Ömer'i sordu: "**Eyne Ömer?/Ömer nerede?**" Hz. Ömer (ra) de anında geldi; Efendimiz ona da: "**Teale bi civarî/ Yanıma gel!**" dedi ve onu da soluna aldı. Sonra ikisinin de ellerini tuttu ve havaya kaldırdı. Mescit'te bulunan onlarca sahâbeye yönelerek: "**Hakeza nübʻasu yevme'l-kıyame/İşte biz kıyamet günü böyle kalkacağız, böyle haşr olacağız.**" dedi.[38]

Bu tablodan dolayı biz hep Hz. Ebû Bekir'e (sa), Efendimiz'in sağının adamı; Hz. Ömer'e (ra) ise Efendimiz'in (sas) solunun adamı diyoruz. Çün-

[36] İbn Sa'd, *Tabakât*, III, 394.

[37] Hz. Ömer , hicrî 26 Zilhicce, 23'de vefat etti. Bu tarihin miladî karşılığı 3 Kasım 644'dür. Bkz. Muhammed Emin Yıldırım, *Hz.Peygamber'in (sas) Albümü*, s. 369.

[38] Tirmizî, *Menâkıb*, 16.

kü onların sağda ve solda olmaları sadece bu dünya ile alakalı bir durum değil, Efendimiz'in (sas) beyanı ile öte taraf/ahiret ile de alakalı bir hâldir.

Bu rivayette bizim dünyamıza yönelik, şöyle önemli bir mesaj vardır:

Tabloyu hatırlarsak ortada Efendimiz (sas), sağ tarafta Hz. Ebû Bekir (ra), sol tarafta Hz. Ömer (ra), birer elleri Efendimiz'in (sas) ellerinde, ya diğer elleri nerede? Diğer elleri havada, o ellere el uzatacak Konya'dan *"Biz de varız!"* diyecek başka eller bekliyor. O elleri havada boş bırakmamak için, aynı caddenin sakini olmak için ve o ellere el uzatacak hayatların sahibi olmak için gayret göstermek gerekiyor değil mi?

Gelin öyleyse o gayret adına şu mesajlara kulak verelim. Dikkat ettiyseniz konunun ana temasında Hz. Ömer (ra)'in hayatı üzerinden beş kavrama dikkatlerinizi çekmiştik. Neydi bunlar: *Samimiyet, Fârûkiyet, Adalet, Kuvvet ve Rahmet*... Bu beş kavram üzerinden şu beş mesajı iyice kavramalı ve hayatlarımıza taşımalıyız.

HZ. ÖMER'İN HAYATINDAN MESAJLAR

- Samimiyet, kalbinin esası olsun ki salihlerin duasını alabilesin.
- Fârûkiyet, aklının esası olsun ki hakkın yanında yer alıp, batılın karşısında durabilesin.
- Adalet, eylemlerinin esası olsun ki hak edene hak ettiğini verebilesin.
- Kuvvet, elinin esası olsun ki hakkın ikamesi adına otorite sağlayabilesin.
- Rahmet, hayatının esası olsun ki merhamet gösterip, merhamet bulabilesin.